

MAROJE ŽUNJEVIĆ

Veliki kapitan Senja (1476 — 1483)

Opći i javni odnosi između Dubrovnika i Senja bili su u prošlosti uglavnom dobri i prijateljski, samo su se za uskočke ere (1537—1617.) pokatkad pogoršavali, a u vezi s himbenim davljenjem uskočkog nadvojvode Jurja II. Daničića u dubrovačkoj tamnici godine 1571. čak su postali i osvetničko-neprijateljski. Prije toga podlog događaja, a pogotovo u teškim danima za Hrvatsku pri kraju XV. i na početku XVI. stoljeća, bilo je više Dubrovčana koji su svojim radom, naklonošću, službom i vojnim pothvatima proslavili grad Senj i istakli se u tome gradu vojničkim zaslugama i požrtvovnim nastojanjima. Jedan od takvih Dubrovčana bio je u to vrijeme i Maroje Žunjević, Veliki kapitan grada i mjesta Senja u Senjskoj kapitaniji, po svoj prilici od 1476. do 1483. Za vrijeme svoga kapetanstva u gradu Senju i drugim područjima Senjske kapitanije istaknuo se Maroje Žunjević u izgonu krčkog kneza Ivana VII. Frankopana iz Vinodola, a pogotovo u osvajanju otoka Krka za kralja Matijaša u zajedničkom pothvatu s kraljevim kapetanom Blažom Podmanickim (Mađarom). Svoju kapetansku vlast na području Senjske kapitanije, kao i podaničku odanost prema kralju Matijašu, vršio je predano i savjesno te je stoga uživao velik ugled i stekao dužno poštovanje u političkim i državničkim dvorskim krugovima. Stoga ćemo u ovom povijesnom razglabanju kronološki pratiti, na temelju poznatoga materijala, sve događaje i sva zbivanja kojima je bio dionikom kapitan senjski Maroje Žunjević u gradu Senju i Senjskoj kapitaniji.

O Maroju Žunjeviću kao zapaženoj ličnosti onog doba ne postoji cjelovit prikaz u hrvatskoj historiografiji, već samo djelomično, sitniji i uzgredni osvrti u povijesnim monografijama¹ te historijskim raspravama i studijama,² a spomen mu se ne nalazi ni u našim enciklopedijama. Porijeklom je Dubrovčanin i član ugledne obitelji koja se svrstala među dubrovačku vlastelu. Poradi vrlo oskudnih biografskih podataka o njegovoj mladosti ne znamo ništa, ali sigurno znamo da mu je otac bio D a m j a n Žunjević. Kao

¹ Vj. Klaić: *Povijest Hrvata*, IV izd. Matica hrvatska. Zagreb 1943; — isti Krčki knezovi Frankopani. Izd. Matica hrvatska. Zagreb 1901.

² E. Laszowski: *Gorski kotar. Dio državine knezova Frankopana i Zrinskih. Mjestopisne i povjesne crtice*. Izd. Matica hrvatska. Zagreb 1923; — Vj. Klaić: *Dubrovačka vlastela Žunjevići u Senju i Vinodolu 1477—1502*. *Vjesnik zem. arhiva*, III (1901), Zagreb, str. 237—239; — B. Krmpotić: *Dubrovčanin Maroje Žunjević — kapetan senjski*. (U povodu 500-godišnjice osnutka Senjske kapitanije). *Dubrovački horizonti*, Zagreb 1969. br. 2, str. 43—46.

dubrovački vlastelin bio je Damjan Žunjević godine 1457. isto tako vlastelin srpskoga despota Lazara Brankovića (1456—1458.) i po diplomatskim zadacima nalazio se čas u Smederevu, Dubrovniku ili Budimu.

Nakon pada Srbije godine 1459, sklonila se iz Smedereva obitelj Damjana Žunjevića ili u Dubrovnik ili u neku zemlju kralja Matijaša, a možda i u grad Senj, jer se tu oko godine 1476. nalazio kao kapitan senjski kraljev pouzdanik i dubrovački vlastelin Maroje Žunjević, kojega je zbog očeva uspješnog diplomatskog djelovanja kod despotice Jelene Branković i Marojevih osobnih odlika cijenio ugarsko-hrvatski kralj Matijaš Korvin. Od poznate bliže rodbine Maroje Žunjević imao je dva brata: Jeronima i Nikolu (Mikulu), koji su se kraće vrijeme za njegova kapetanstva nalazili u Senju, a potom ih je on smjestio u gradoe: Novi, Bribir i Grižane u Vinodolu, što ih je Maroju poklonio kralj Matijaš.

Od značajnijih događaja što su se zbivali u razdoblju kapetanstva Maroja Žunjevića u gradu Senju i Senjskoj kapitaniji potrebno je neke istaknuti jer su u užoj svezi s njim i tako upotpunjuju njegov lik, osvjetljaju prilike u određenoj sredini i vremenu, i što je važno, ističu pojedince kao glavne sudionike u tim zbivanjima. Tako su iz velikaške obitelji Frankopana glavne osobe u to doba bili knez Martin i njegov sinovac knez Ivan VIII. (Anž) Brinjski, zatim krčki knez Ivan VII, te modruški knez Stjepan II. i sin mu knez Bernardin Frankopan. Od njih je jedini knez Ivan VIII, (Anž) Brinjski bio odlučan protivnik kralja Matijaša, kao nešto kasnije i krčki knez Ivan VII. dok su ostali knezovi pristajali uz kralja Matijaša za njegova života († 1490) i podanički se odnosili prema njemu, ili su pak s njim bili u užem rodbinskom srodstvu kao knez Bernardin Frankopan po supruzi Loisiji od Aragonije, bratučedi ugarske kraljice Beatrice. Svojim javnim i društvenim radom Frankopani su se često sukobljavali s nastojanjima kapitana senjskoga Maroja Žunjevića, a razlozi kod članova velikaške porodice Frankopana bili su tome najvećim dijelom obiteljski i osobni. Mnogi su od tih razloga i ranijega postanka, nešto prije pojave dubrovačkoga vlastelina Maroja Žunjevića kao kapitana grada Senja i Senjske kapitanije, a kako je rasplet bio odlučan za razdoblje njegova kapetanstva u gradu Senju, moraju biti ukratko i predmet našeg razmatranja radi lakšeg uočavanja baš takvih nastalih zbivanja.

Po kronološkom redu bio bi Maroje Žunjević treći Veliki kapitan grada Senja i novoosnovane vojne ustanove Senjske kapitanije. Senjska je kapitanija uspostavljena kad je kapetan ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina Blaž Podmanicki, nazvan Madžar, u drugoj polovici mjeseca studenoga 1469. godine oteo grad Senj s kotarom od članova hrvatske velikaške obitelji, senjskih i modruških knezova Frankopana. U gradu je odmah smještena kraljevska vojska i njome je, kao i oblašću Senjske kapitanije, upravljao kapitan ili kapetan, a njegov je zamjenik bio vicekapitan, dok su se u pojedinim gradovima nalazili kaštelani ili porkulabi. Od 1469. ili od godine oduzimanja grada Senja članovima obitelji senjskih Frankopana, kapitani su senjski stanovali u kapitaniji (locus capitanei) izvan grada Senja kod crkve sv. Duha³ (extra civitatem apud ecclesiam S. Spiritus Segniae), što je u XIX. stoljeću bila glavna carinarnica. Time je grad Senj postao kraljevskim i slo-

³ Vj. Klaić: *Grada za topografiju Ličko-krbavske županije u srednjem vijeku*. Vjesnik arh. društva, NS, Zagreb, god. 1902, br. 6, str. 5.

bodnim gradom poput drugih srednjovjekovnih gradova. Radi njegove obrane od Turaka, Mletaka i susjednih hrvatskih knezova kratko vrijeme nakon toga zauzeća Senja uređena je godine 1470. u gradu Senjska kapitanija, u koju su teritorijalno ulazili čitavo Primorje od Trsata do Senja i kraj do Otočca u Lici.

Ta nova vojna i upravna oblast poslužila je zatim u XVI. stoljeću kao uzor za organizaciju Hrvatske vojne krajine, a obuhvaćala je čitavu zemljišnu granicu kao obranu od silovitih turskih napadaja i osvajanja. Kako su kapitanije bile uređene na vojnički način, to su bile kraljevske posade razmještene u glavnim utvrđenim mjestima. Posade su primale plaću iz kraljevske blagajne, a njima su zapovijedali banovi, kapitani i vojvode koje je imenovao kralj. Zato su položaj i važnost grada i luke Senja uvjetovali povijesne događaje pa su stoga mnogi ugarsko-hrvatski kraljevi (poglavito Matijaš Korvin i Vladislav II) iskazivali gradu Senju svoju osobitu pozornost i vladarsku brigu pa su onda dolazila do izražaja vremenska priznanja municipalnih prava i autonomnih privilegija, slobostina i običaja.

Kako su pojedini kapitani senjski ugnjetavali građane Senja i nasilno kršili njihova samoupravna legitimna prava, to je kralj Matijaš već godine 1472. izdao građanima Senja slobodno pismo da bi ih zaštitio od takvih nasilja kraljevskih kapitana i kastelana i zbog toga im i potvrđuje njihove povlastice.

U tim političkim i državnim prilikama grad i luka Senj stječu stoga zasebno i važno mjesto u hrvatskoj srednjovjekovnoj povijesti.

Za prve velike kapitane Senjske kapitanije imenovao je kralj Matijaš u Budimu 1470. Blaža Podmanickog i Ivana Botha. Njih nasljeđuje 1473. Wolfgangus Frodnar, kad je kralj Matijaš skinuo sa svih časti i dužnosti kapitana senjskoga, ujedno i dalm.-hrv.-slav. bana Blaža Podmanickoga (1470—1472), budući da je ovaj bio upleten kao odmetnik u bunu iz godine 1471. što ju je predvodio ostrogonjski nadbiskup Ivan Vitez od Sredne (1400—1472) tražeći da se na ugarsko prijestolje pozove poljski kraljević Kazimir. Stoga se Blaž Podmanicki ne spominje u Hrvatskoj sve do godine 1479., dok ga opet kralj Matijaš ne odredi da se kao kraljev kapetan umiješa u krčku epizodu u odnosu na krčkoga kneza Ivana VII, i na njegova prisvajanja vinodolskih gradova od njegova brata kneza Martina Frankopana.

Kapitana senjskoga Frodnara naslijedi zatim Maroje Žunjević 1476. prema prvim povijesnim vijestima iz arhivalnih izvora, i to u listini što ju je izdao mjeseca lipnja 1477. kralj Matijaš u Budimu na kapitana senjskoga Marina Sorka Dubrovčanina, a ne kao na Maroja Žunjevića. U toj listini kralj zapovijeda da se moraju poštovati privilegiji senjski pod kaznom nevjernosti.⁴ U humanističkom je latinizmu Maroje Žunjević nazvan imenom Marin Sorko Dubrovčanin (de Ragusio) ne samo kod povjesničara grada Senja Mile Magdića nego i u vremenski starijoj povijesnoj radnji Ivana Kukuljevića,⁵ s navodom da se Martin Sorko Dubrovčanin, alias Maroje Žunjević, spominje još i 1483. kao kapitan senjski. Tako se početna 1477. godina kapetanstva Maroja Žunjevića, prema analogiji događaja, može s pravom pomaknuti na godinu 1476., jer još 25. prosinca 1476. stoluje knez Ivan VIII. (Anž) Brinjski u svome gradu Sokolu, u mjestu Brinje. Tada je došao knez Ivan VIII. (Anž)

⁴ M. Magdić: Topografija i poviest grada Senja. Senj 1877. str. 91.

⁵ Ivan Kukuljević: Grad Senj, »Leptir« 1860, str. 155.

Brinjski u oštar sukob s kraljem Matijašem pa se po želji članova obitelji senjskih i modruških knezova Frankopana otimao za grad Senj, u kojemu se nalazio kao kapitan senjski Dubrovčanin Maroje Žunjević, koji će pomoću kraljevskih kastelana ugrabiti Otočac i župu Gacku za svoga kralja.

Sve dok je grad Senj bio u kraljevskoj vlasti i dok kralj želi prisvojiti grad Sokol i mjesto Brinje kako bi imao jedini slobodan put iz Modruša u Senj, dotle je knez Ivan VIII. (Anž) Brinjski bio svjestan da nije siguran za sebe i za svoje posjede-grad Sokol i mjesto Brinje. Iz toga je vidljivo da je već godine 1476. morao biti kapitanom senjskim Maroje Žunjević, iako još nema poznate nam povijesne potvrde za taj navod.

Znači da je onda Maroje Žunjević kapetanovao u Senju od 1476. do 1483. jer ga poslije te godine ne spominju izvori, iako se tek godine 1485. navodi kao četvrti po redu kapitan senjski Dumankuš ili Dominik, prepošt stolno-biogradski i kao gubernator grada i varoši Senja te ostalih primorskih gradova i mjesta (gubernator castris et civitatis Segniensis ceterorumque castrorum et locorum maritimorum)⁶ i to samo na jednu godinu.

Po kronološkom redu kao peti kapitan senjski od 1486. do 1494. bio je Petar Tarnik Makšak (Petrus Tarnok de Machkas) i prema tome je onda Maroje Žunjevića zatekla smrt u neodređenoj godini između 1483. i 1486. To još potvrđuju i činjenice da je trsatski samostan dobio natrag godine 1486. selo Grižane u Vinodolu, što ga je darovao 17. prosinca 1474. samostanu knez Martin Frankopan, a prisvojio ga je kapitan senjski Maroje Žunjević još 1479. Osim toga, njegov brat Nikola dao je 1490. na dar crkveničkome pavlinskome samostanu i jedan vinograd, što ga je još za života obećao tome samostanu njegov brat Maroje.⁷ Iz ovoga se sumarnog navoda može zaključiti da je onda Maroje Žunjević bio kapitan Senja i Senjske kapitanije zajedno od 1476. do 1483. Daljnje će općenitije i opširnije povijesno razglabavanje sve to obrazložiti.

Za budućnost i sudbinu grada Senja istinski je bio zabrinut kralj Matijaš Korvin i zbog te se bojazni morao uplesti u obiteljske prilike senjskih i modruških knezova Frankopana. To je upletanje uslijedilo nekako odmah nakon njegova krunjenja od 29. ožujka 1464. i to kad je već nekoliko dana nakon pokoravanja kralju Matijašu knez Martin Frankopan, 5. travnja iste godine ustupio kralju Matijašu bez ikakve odštete svoj znameniti grad Krupu na rijeci Uni, a zatim pred palatinom i drugim velikašima zapisao da poslije njegove smrti njegovih 6 gradova (Kostajnica, Steničnjak, Lipovac i drugi) izravno pripadaju kralju Matijašu. Taj je zapis izazvao nezadovoljstvo kod nekih Frankopana u odnosu na stavke u obiteljskom diobenom ugovoru od 1449. godine. Stoga je knez Ivan VIII (Anž) Brinjski nastojao tu stričevu oporuku u korist kralja Matijaša oboriti pomoću Mletaka i zbog toga je i došao u sukob s kraljem Matijašom.

Vjekoslav Klaić tvrdi da je najveći smutljivac u porodici knezova Frankopana bio baš knez Ivan VIII. (Anž) Brinjski. Sin je kneza Bartola IX. i njegove žene Elizabete, a šurjak krbavskoga kneza Karla Kurjakovića.

Zbog smutnji i razmirica u porodici Frankopana najviše je stradala južna Hrvatska. Kao moćne velikaške obitelji otimali su se Frankopani vlasti dalm.-hrv.-slav. bana Ladislava od Egervára (1477—1481. i 1489—1493.) i zato

⁶ Klaić: Povijest Hrvata, IV, Zagreb 1973, str. 177.

⁷ Laszowski, o. c., str. 115. i 212—213.

nisu bili spremni suzbiti turske provale u svojoj knežiji. Za kneza Anža Frankopana kaže suvremeni ljetopisac Unrest da je pomoću Turaka napadao kraljevu zemlju jer se nagodio s Turcima kad im se nije mogao suprostaviti. Poradi toga su Turci nemilice pustošili hrvatsku zemlju, a uz nju i susjedne zemlje rimsko-njemačkoga cara Fridrika III. Habsburgovca (1440—1493.): Furlansku, Kranjsku i Štajersku. Tako su u travnju i lipnju godine 1478. provalili Turci s 20.000 konjanika u Kranjsku i na povratku u mjesecu kolovozu potukli su ih hrvatski knezovi uz pomoć Mletaka.

Kapetan Jajca poubijao je preostatak turske vojske kad je prolazila pokraj grada. Mlečani su pružanje pomoći knezu Anžu opravdali svojim uobičajenim himbenim načinom, naime, da ga žele tobože zaštititi od turskih napadaja. Da osigura jedini slobodan put iz Modruša u Senj, kralj je Matijaš nastojao zavladatai posjedima kneza Anža, pogotovo gradom Sokolom i mjestom Brinjem.

Još je više pogoršalo njihove međusobne odnose kad je knez Anž pao u kraljevu nemilost, a to je neprijateljstvo dostiglo svoj vrhunac kad je kraljev pouzdanik, Dubrovčanin Maroje Žunjević, imenovan za senjskog kapitana.

Prije nego je godine 1479. umro knez Martin Frankopan, provalio je krčki knez Ivan VII. s otoka Krka u vinodolske gradove kneza Martina i počeo ih prisvajati. Kako se kralj Matijaš proglasio jedinim baštinikom tih vinodolskih gradova kao posjeda kneza Martina, to pošalje svoga kapetana Blaža Podmanickoga, kojemu je prije toga oprostio kaznu kad se 1471. upleo u bunu protiv njega, da zajedno s Marojem Žunjevićem istjera krčkoga kneza Ivana VII. a s posjeda kneza Martina i protjera ga iz Vinodola. U toj prvoj poznatoj akciji iz 1478. susrećemo i kapitana senjskoga Maroja Žunjevića. Tom je zgodom oteo godine 1479. trsatskome samostanu selo Grižane i prisvojio ga, a nakon Marojeve smrti zadržao je Grižane neko vrijeme njegov brat Jeronim Žunjević.

Kralj Matijaš je gledao prijekim okom na upletanje Mletačke Republike u odnosu na kneza Ivana VIII. (Anž) Brinjskoga i uopće u porodične prilike knezova Frankopana, pogotovo otkad je knez Anž bio u kraljevoj nemilosti.

Mletačka pomoć knezu Anžu sastojala se u davanju bojnih strojeva i puščanog praha poradi suzbijanja turskih provala u mletačke posjede Dalmacije i u Anžovu državinu. Zbog odlučnosti kralja Matijaša u pozivanju Republike na održavanje utanačenog ugovora, Republika je već godine 1478. uskratila svoju pomoć knezu Anžu, ali je i nadalje zadržala svoje simpatije prema njemu. Pokušaji izmirenja kneza s kraljem nisu uspjeli, nego su kraljevske čete, uz sudjelovanje i pomaganje kapitana senjskoga Maroja Žunjevića, otele knezu Anžu sve njegove gradove, konačno i Sokol s Brinjem, tako da već 10. lipnja 1479. u njima upravljaju kraljevi kastelani. Tako je i knez Ivan VIII. (Anž) Brinjski ostao bez svoje očevine i nije mu preostalo drugo nego da se nemilice potuca stranim svijetom.

Još za vrijeme pobolijevanja kneza Martina Frankopana († 4. lipnja 1479.) u gradu Novom krčki knez Ivan VII. gospodar Krka i čitavog otoka, što se nalazio pod mletačkim okriljem, prisvojio je gradove u Vinodolu — Novi i Bribir — za svoga starijega brata Martina. Kad nije htio poslušati nalog kralja Matijaša da napusti kneževе gradove u Vinodolu pa da se vrati

na otok Krk, a zadržao je i zauzete gradove, kralj je na njega poslao vojsku na čelu s kapetanom Blažom Podmanickim pa je i došlo do žestoke borbe između kraljevske vojske i krčkoga kneza Ivana VII.

Bratovu oporuku i zapise htio je knez Ivan VII. oboriti i tako spriječiti zaposjedanje Vinodola za kralja Matijaša jer je zbog toga prijetila opasnost i krčkom otoku.

Zauzimanje gradova u Vinodolu omogućilo bi kralju da ponovno zavlada Hrvatskim primorjem od Trsata do Zadra i da po mogućnosti vrati onda od Mletaka ugrabljeni dio Dalmacije. Neka hrvatska vlastela koju je predvodio Maroje Zunjević pristala su zbog toga uz kraljeva kapetana Blaža Podmanickoga. Nakon osvajanja gradova Novi, Bribir i drugih mjesta u Vinodolu Ivan VII. morao je pobjeći na otok Krk sa svojim dvorjanicima i preostalim četama.

Kraljev kapetan htio je potražiti krčkoga kneza na njegovu otoku jer je dočuo da tamo ima mnogo nezadovoljnika protiv kneza Ivana. Kraljevske je čete na taj pothvat morao prevesti kraljev kapetan brodovima i lađama na sâm otok Krk. U tome mu je pomagao kapitan senjski Maroje Zunjević kad su skupljali u senjskoj luci brodove i lađe za prijevoz kraljevskih četa na otok Krk.

U toj je prilici senjski kapitan uzajmio kralju Matijašu i novaca, što su mu bili potrebni za prijevoz četa. Kako su u to vrijeme bile usidrene u senjskoj luci i neke dubrovačke trgovačke lađe, to ih je Maroje Zunjević zadržao i uključio u prijevoz kraljevskih četa na otok. Na tim su brodovima prevezene godine 1480. na otok Krk kraljevske čete pod zapovjedništvom kraljeva kapetana Blaža Podmanickog.

Kad je krčki knez Ivan VII. postao svjestan opasnosti pokušao se nagoditi s kraljevim kapetanom poslavši mu na pregovore svoga pouzdanika popa Antuna iz Vrbnika. Dogovori su prekinuti zbog toga što je Podmanicki zahtijevao veliku novčanu svotu, a kako krčki knez nije mogao udovoljiti zahtjevu, borba se nastavila.

Vojni i pomorski događaji oko otoka Krka tekli su dosta brzo i s promjenjivim ishodima. Tako su senjski brodovi i lađe oko 8. veljače 1480. prevezli na otok Krk 6.000 kraljevskih vojnika i Blaž Podmanicki zajedno s Marojem Zunjevićem odmah započne topovima tući Omišalj, dok ga 15. veljače 1480. i ne zauzme. Nakon toga je krenuo prema gradu Krku, opkoljuju ga 20. veljače i udara topovima na grad i brodove što su se nalazili u luci. Mletački kapetani, potpomognuti čitavom mletačkom mornaricom pod zapovjedništvom vrhovnog zapovjednika mletačkog brodovlja u Jadranskom moru Vettore Soranza, suzbija Podmanickoga, a grad Krk s otokom skloni se 22. veljače 1480. na prijevaran način pod mletačku zaštitu. Time je propao svaki izgled u pobjedu kraljeva kapetana Blaža Podmanickoga.

Stoga je 11. ožujka 1480. Podmanicki odustao od daljnjeg podsjedanja grada Krka, to više što su mu mletački kapetani svojim brodovima zapriječili svaku pomorsku vezu s hrvatskim kopnom. Čim je kraljevskoj vojsci ponestalo hrane i vina, morao se kraljev kapetan odlučiti na povlačenje s otoka.

Vrhovni zapovjednik mletačkoga brodovlja dao je prevesti na mletačkim brodovima u drugoj polovici mjeseca ožujka 1480. kraljeva kapetana Blaža Podmanickoga s kraljevskom vojskom s otoka Krka u Vinodol i Senj.

Tako je na prijetvoran način oduzet otok Krk knezu Ivanu VII, a upravu otoka odmah je preuzeo mletački tajnik Antun Vinciguerra. Na taj je način Krk došao pod mletačku vlast.⁸

Čim je na mletačkim brodovima prebačena s otoka Krka na hrvatsko kopno kraljevska vojska sa zapovjednikom, kraljevim kapetanom Blažem Podmanickim, i senjska četa s kapitanom senjskim Marojem Zunjevićem, odmah su kapetani zauzeli najveći dio knežije Vinodol, posjede nedavno preminulog kneza Martina Frankopana.

Otad se Hrvatsko primorje od Trsata do Senja nalazi u vlasti kralja Matijaša. Kako je kralj htio ugoditi gradovima i općinama na tome području s nakanom da više ne požele knezove Frankopane za svoje gospodare, potvrdio im je darovnice i stare slobodštine. Tako je 22. travnja 1480. potvrdio kralj Matijaš darovnice i privilegije knezova Frankopana pavlinskim samostanima sv. Marije u Crikvenici te sv. Jelene i sv. Spasa kod Senja. Kapitanu senjskome Maroju Zunjeviću zapovijedi 28. lipnja 1480. da senjskom kapitolu isplaćuje određenu godišnju svotu za mise pokojnim knezovima Frankopanima, a kapetanu Blažu Podmanickome zabrani 9. listopada 1480. da uskraćuje slobode građanima Novoga Vinodolskog. Stoga je Novljanima kralj Matijaš potvrdio sve stare slobodštine, a neke olakšice posebno gradu Bakru u pogledu oslobođenja od daća i izvanrednih pristojbi u trajanju na dvije godine.

Iste godine kralj Matijaš iz Zagreba nalaže kapetanima Blažu Podmanickom i Maroju Zunjeviću da pokore hrvatske knezove Karla Kurjakovića iz Krbave i njegova sina kneza Ivana Torkvata Karlovića u Podgorju jer su ovi pomagali knezovima Frankopanima.

Nakon toga kralj Matijaš potkraj 1480. povjerava Maroju Zunjeviću upravu nad Vinodolom zbog dosadašnje vjerne službe, kao nasljedniku kraljeva kapetana Blaža Podmanickoga. Poradi uzajmljenog novca za prijevoz kraljevskih četa na otok Krk, kralj Matijaš dodjeljuje Zunjeviću grad Bribir u Vinodolu pa se otada kapitan senjski Maroje Zunjević naziva »glavni kapitan Senja, Novog i Bribira.« Kao »gospodar Novoga« u Vinodolu bio je kratko vrijeme, jer već od 1. ožujka 1481. izdaje kralj Matijaš novu darovnicu za Novi kao »kastel Vinodol« i za druge vinodolske i hrvatske frankopanske gradove knezu Stjepanu II. i njegovu sinu knezu Bernardinu i to s odobrenjem kraljice Beatrice.

Na taj su način članovi porodice knezova Frankopana bili posve istisnuti iz primorskih strana i na koncu godine 1480. godine od svega su im ostali, osim grada Grobnika i Hreljina s lukom Bakarac, još i Novi i Drivenik u knežiji Vinodol knezu Stjepanu II., grad Ledenice knezu Dujmu IV. s kraljevskim pravima bez tridesetine, dok je sav ostali kraj bio pod vlasti kralja Matijaša. Kraljevska se vlast odmah nekako proširila i južnije od Senja jer je kapitan senjski grad Bag oduzeo krbavskim knezovima Kurjakovićima. Gradu je Bagu već poveljom od 21. prosinca 1481. potvrdio kralj Matijaš njegove međe i stare privilegije.

Kad se kralj Matijaš vratio sa svoje vojne iz Bosne u Hrvatsku, održao je u Zagrebu od 30. siječnja do 2. ožujka 1481. sabor i opći kraljevski sud.

⁸ Opširniji opis tih događaja oko otoka Krka, krčkoga kneza Ivana VII. te mletačko-hrvatskih odnosa i borba nalazi se kod Klaića u knjigama: »Povijest Hrvata«, IV. Zagreb 1973, str. 138—145. i u monografiji »Krčki knezovi Frankopani«, Zagreb 1901, str. 276—286. i stoga, da to ne ponavljamo, upućujemo čitatelje na uvid u ta djela.

To je doba za koje je rekao suvremeni žakan Broz Kolunić da je tada kralj Matijaš »podbil pada se vsu hrvatsku gospodu, i zigna van kneza Anžu z njegova gospodstva i kneza Ivana Krčkoga; i tada vladaše Senjem i Otočcem i inimi gradi.«⁹ Tada su Senjskoj kapitaniji pripadali, osim grada Senja, još gradovi Otočac, Starigrad i Novigrad, a u njima su upravljali kastelani. Za hrvatskoga je bana kralj postavio tada svoga bratučeda Matijaša Gereba (1483—1489), koji je podigao kraljevski i banski ugled.

Uz njega su odmah pristali kapitani grada Senja jer su budno čuvali grad kao jedinu veću luku što je tada spajala Jadranskim morem Hrvatsku i Italiju. Za banovanja Matijaša Gereba spominje se po posljednji put kao kapitan senjski Dubrovčanin Maroje Žunjević pa stoga možemo zaključiti da je Maroje Žunjević kapetanovao u gradu Senju još godine 1483. jer je te godine stupio na bansku vlast Matijaš Gereb, što bi se vremenski poklapalo s ranijim Kukuljevićevim navodom o godini službovanja Maroja Žunjevića.

Otkako su Mlečani kralju Matijašu prijevarom oteli otok i grad Krk, neprestano je kralja progonila misao da osnuje u Hrvatskom primorju od Trsata do Zadra ratnu mornaricu kako bi zaštitio kraljevske zemlje od mletačkih prijetnja i turskih provala. Nadao se da će ga u tome nastojanju poduprijeti njegov tast, napuljski kralj Ferdinand, kao i drugi njegovi talijanski rođaci. Kad je tursko brodovlje osvojilo godine 1480. talijanski grad Otranto i zatim se iskrcala vojska od 20.000 ljudi na tlo južne Italije, zaprijetila je pogibelj napuljskome kralju.

Kralj mu je Matijaš poslao u pomoć svoga kapetana Blaža Podmanickoga jer je ovaj bio vičan borbama s turskim četama.

S pješadijom i konjaništvom krenuo je Podmanicki u južnu Italiju preko Senja, pa su stoga Turci već u kolovozu 1481. morali napustiti Otranto i Italiju.

Kad su 1480. Blaž Podmanicki i Maroje Žunjević zauzeli za kralja Matijaša grad Novi i druga mjesta u Vinodolu, kralj im je dodijelio te gradove i mjesta. Kapetan u Novome bio je tada Blaž Podmanicki, a u Bribiru kapitan senjski Maroje Žunjević, time što je Žunjević još prisvojio i selo Grižane, vlasništvo i posjed franjevačkog samostana na Trsatu.

Čim je Blaž Podmanicki krenuo preko Senja s kraljevskom vojskom u pomoć napuljskome kralju Ferdinandu, naslijedio je Maroje Žunjević od Blaža Podmanickog kao kapitan grad i mjesto Novi u Vinodolu, pa je onda Maroje Žunjević bio gospodar Novoga, Bribira i Grižana u Vinodolu. Iz Dubrovnika je pozvao svoju braću Nikolu i Jeronima, smjestio ih u te gradove, a oni su i poslije smrti brata Maroja ostali u Bribiru i spominju se kao »plemenita gospoda« od 1487. do 1490. Može se onda pretpostaviti da je kapitan senjski Maroje Žunjević preminuo 1485. ili 1486. jer se već 1485. kao kapitan senjski spominje prepošt Dumankuš ili Dominik, koji je te godine — za bolesti ili poslije smrti Maroja Žunjevića — preuzeo kapetansku čast i dužnost u gradu Senju i Senjskoj kapitaniji, a od 1486. pa nadalje navodi se kao kapitan senjski Petar Tarnok Makšak, što bi se poklapalo s činjenicom da se Marojeva braća Jeronim i Nikola spominju poslije Marojeve smrti od 1487. do 1490. kao plemenita gospoda Bribira. Kao dokaz tome, trsatski su franjevci već godine 1486., sigurno neposredno iza Marojeve

⁹ Klaić: »Povijest Hrvata«, IV, Zagreb 1973, str. 177.

smrti jer im je to bila vremenski najpovoljnija prilika, podigli tužbu kod Gašpara Boda, kraljevskoga povjerenika za pritužbe u Hrvatskoj, zbog otegotoga sela Grižane.

Jeronim Žunjević, preko svoga zastupnika Martina Horvata iz Rakovice, tvrdio je da Grižane pripadaju Bribiru koji je kralj Matijaš darovao kapitanu senjskome Maroju Žunjeviću, a zastupnik je trsatskih franjevaca na temelju darovnice kneza Martina Frankopana i drugih kraljevskih privilegija dokazivao da su Grižane sastavni dio posjeda i imanja trsatskoga samostana.

Sâm dokaz da Grižane pripadaju Bribiru, što ga je Maroje Žunjević dobio kao zalog od kralja Matijaša, nije bio uvjerljiv za njegove tvrdnje i tako je kraljevski povjerenik za pritužbe u Hrvatskoj Gašpar Bodo naredio kapitanu senjskome Petru Tarnoku Makšaku da selo Grižane oduzme Jeronimu Žunjeviću i da uvede trsatske franjevce u njihov bivši posjed. Nakon toga je Jeronim Žunjević napustio Grižane i boravio je nadalje u Bribiru.

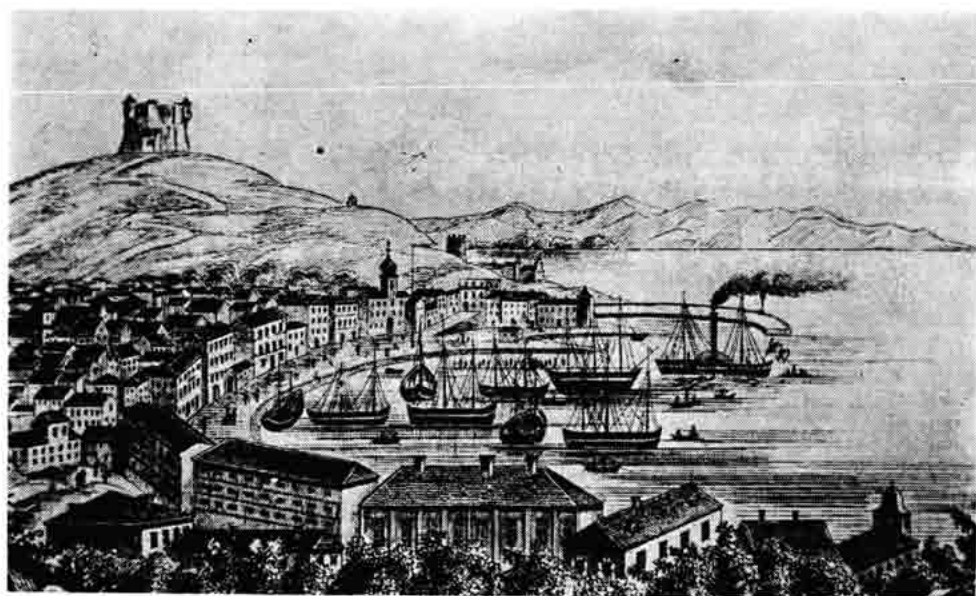
Preuzimanje gradova što ih je godine 1481. kralj Matijaš dodijelio knezovima Stjepanu II. i Bernardinu Frankopanima nije tako brzo uslijedilo.

Bit će da su ti gradovi za života kapitana senjskoga Maroja Žunjevića bili još u njegovoj kapetanskoj vlasti, a poslije Marojeve smrti pridržala su ih i njegova braća Jeronim i Nikola. Kao godine toga posjedovanja vinodolskih gradova (osim sela Grižane) redovito se navode 1487—1490. Nakon oduzimanja sela Grižane i posjeda Jeronima Žunjevića braća su se povukla iz Grižana u Novi i Bribir, i kraće vrijeme nakon toga više se ne spominje Jeronim Žunjević pa se misli da ga nije bilo na životu.

Već od godine 1490. spominje se sâm Nikola (Mikula) Žunjević kao gospodar Bribira i te je godine darovao pavlinima u Crikvenici neko »trsje« ili vinograd jer im ga je obećao još za života Nikolin brat Maroje. Iste godine knez Bernardin Frankopan prisvojio je grad Bribir za svoju porodicu, iako se darovnicom od godine 1481. taj grad juridički i nalazio u kneževoj vlasti.

Usprkos svemu tome, Nikola Žunjević boravio je tada sigurno u Bribiru (možda i do 1499.), a nešto kasnije prešao je vjerojatno u Novi Vinodolski, jer se već 1499. spominje Gašpar Budišić kao kapetan mjesta Bribira u službi kneza Bernardina. Vjerojatno se poslije te godine Nikola Žunjević preselio u Dubrovnik jer odatle godine 1502. nastoji preko dubrovačkih poslanika na budimskome dvoru kod kralja Vladislava II. pokrenuti postupak protiv kneza Bernardina, koji im je oteo njihove gradove u Vinodolu. Ishod te parnice nije nam poznat jer je knez Bernardin i nadalje ostao neosporiv gospodar Bribira sve do svoje smrti godine 1529.

Kako se ime Nikole Žunjevića više ne nalazi od 1502. u javnom životu gradova Novog i Bribira i drugih mjesta u Vinodolu te u političkim zbivanjima u Dubrovniku, to ne znamo što je bilo s njim, te gdje je i kako završio svoj život. S njim prestaje svaki spomen na članove bliže obitelji nekadašnjeg kapitana senjskog Maroja Žunjevića u Senju, odnosno u vinodolskim mjestima ili u Dubrovniku.

Sl. 82 — Senj oko 1870. prema litografiji Franje Knara, senjskog knjigoveže

Sl. 83 — Veliki parobrod pristaje u senjsku luku, oko 1900.